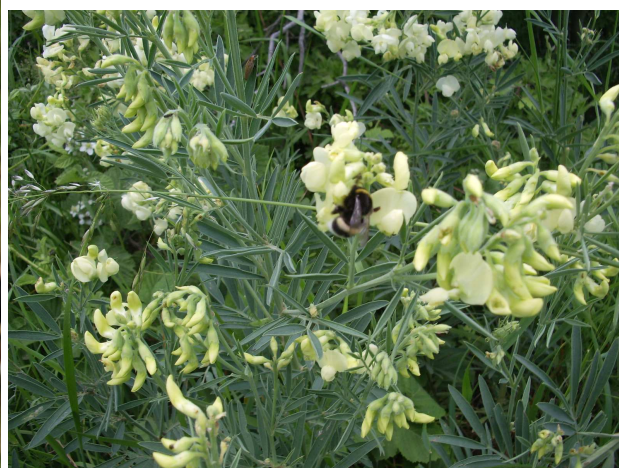

МИНИСТЕРСТВО НА ОКОЛНАТА СРЕДА И ВОДИТЕ

УТВЪРДЕН СЪС ЗАПОВЕД № РД – 493/26.06.2014 г.
НА МИНИСТЪРА НА ОКОЛНАТА СРЕДА И
ВОДИТЕ

ПЛАН ЗА ДЕЙСТВИЕ

за опазване на растителния вид
Панчичево секирче
(*Lathyrus rancicii* (Juršić) Adamović)
в България
2014 - 2023 г.

СОФИЯ, 2014 г.

Планът за действие е разработен в **Институт по биоразнообразие и екосистемни изследвания, БАН** в рамките на **проект Life08NAT/BG/279** “Пилотна мрежа от малки защитени територии за опазване на растения от българската флора по модела на растителните микрорезервати” (www.bulplantnet-bg.s-kay.com), финансиран от Програмата на ЕС за околна среда Life+ и МОСВ.

Автори: гл. ас. Стоян Стоянов (tjankata@abv.bg), ас. Валентина Горанова (vgor@abv.bg)

СЪДЪРЖАНИЕ	Стр.
1. РЕЗЮМЕ	1
2. УВОД	3
2.1. Основание за разработване на плана	3
2.2. Процес на разработване на плана	3
2.3. Цел на плана	4
3. ПРИРОДОЗАЩИТЕН И ЗАКОНОВ СТАТУС	5
4. ОСНОВНИ СВЕДЕНИЯ ЗА ВИДА В СТРАНАТА	5
4.1. Таксономия и номенклатура	5
4.2. Биология на вида	6
4.3. Разпространение	6
4.4. Екология на вида	6
4.5. Състояние на популациите	8
4.6. Данни за отглеждане на вида в контролирани условия	9
5. ЗАПЛАХИ И ЛИМИТИРАЩИ ФАКТОРИ	9
5.1. Неподлежащи на управление фактори	9
5.2. Подлежащи на управление фактори	10
6. ПРЕДПРИЕТИ МЕРКИ ЗА ОПАЗВАНЕ	10
6.1. Опазване на местообитания	10
6.2. Преки природозащитни, изследователски мерки и мониторинг	10
6.3. Повишаване осведомеността за вида и необходимостта от опазване	11
7. НЕОБХОДИМИ ПРИРОДОЗАЩИТНИ ДЕЙСТВИЯ	11
7.1. Политики и законодателство	11
7.2. Пряко опазване и възстановяване на вида и местообитанията	11
7.3. Изследвания и мониторинг	12
7.4. Повишаване осведомеността, природозащитната култура и уменията за опазване на вида	12
8. МОНИТОРИНГ И ОЦЕНКА НА ПЛАНА	13
9. БЮДЖЕТ И ГРАФИК ЗА РЕАЛИЗИРАНЕТО НА НАБЕЛЯЗАНИТЕ ДЕЙНОСТИ, ИНДИКАТОРИ	14
10. ПРИЛОЖЕНИЯ	16
1. Списък на използваните съкращения	17
2. Библиография	18
3. Снимков материал на вида и неговите местообитания	19
4. Методика за оценка на популациите и находищата	21
5. Планове за мониторинг и Стандартни формуляр за мониторинг	22
6. Методика и Протокол за събиране, съхранение и предоставяне на семена в семенни банки	30
7. Карта на известните популации на вида	34
8. Индикативна карта за находищата	35
9. Заповед за обявяване на Защитена територия	36
10. Проведени проучвания и реализирани дейности по опазване на вида и местообитанията по време на разработване на плана	37

1. РЕЗЮМЕ

Разработването на планове за действие за застрашени растителни и животински видове е един от основните подходи в природозащитната дейност у нас. Като механизъм за осигуряване на запазването и устойчивото съществуване на ценни от флората и фауната видове, плановете за действие допринасят за постигане целите на Конвенцията за биологично разнообразие както на национално ниво, така и в международен план.

Настоящият план за действие е разработен с цел да се осигури по-ефективно опазване и устойчиво съществуване на популациите и местообитанията на критично застрашения растителен вид Панчичево секирче (*Lathyrus pancicii* (Jurišić) Adamović) и чрез набелязване на конкретни консервационни мерки да се гарантира неговото съхранение като елемент от флористичното богатство на България.

Панчичевото секирче е един от най-редките представители на род Секирче (*Lathyrus*) от сем. Бобови (*Fabaceae*) в България и един от най-редките видове в българската флора. Видът е Балкански ендемит, включен в Приложение № 3 на Закона за биологичното разнообразие, в Червения списък на висшите растения в България (2009) и в Червена книга на Р. България, т. 1. Растения и гъби (<http://e-ecodb.bas.bg/rdb/bg/>) с категория “критично застрашен”. По критериите на *IUCN Red List of Threatened Plants* (Walters & Gillet 1998) е оценен като “рядък” в световен мащаб.

Географският ареал на Панчичевото секирче е ограничен само на Балканския полуостров и включва две находища в югозападна България (при с. Лялинци и с. Парамун, Трънско) и едно находище в югоизточна Сърбия (Сува планина), в което се счита за изчезнал (Randelović & Vukojić, 1999).

За България видът е съобщен за пръв път в началото на 20-ти век (Davidov 1903) от района на с. Курило, Софийско, след което, в продължение на почти 100 години не е намиран в посоченото находище и е считан за изчезнал. Растението е преоткрито през 1998 г. в подножието на Любаш пл., в землището на с. Лялинци, Трънско (Petrova & al. 2003), а няколко години по-късно североизточно от селото е локализирана и по-голямата част от това находище. Второто българско находище се намира в Парамунска пл., в землището на с. Парамун, Трънско (Stoyanov 2008).

Панчичевото секирче расте по тревисти и каменисти места на варовик, върху плитки и сухи, до умерено влажни почви, както на открити, така и на полусенчести места в периферията на храсталаци. В ниските части на Любаш планина обитава варовити каменисти поляни сред разредени храсталаци и самозалесили се единични дървета от черен бор. Местообитанието принадлежи към хабитат „Източни субсредиземноморски сухи тревни съобщества” (код 62A0). Североизточно от с. Лялинци расте на варовити

канелени почви и по скалисти места в състава на вторични, частично деградирани, сухи тревисти и храстови съобщества. В Парамунска пл. растенията се развиват по открити тревисти места и в периферията на храсталаци по склоновете на ниските хълмове около селото, както и покрай горски пътища.

Популацията в землището на с. Лялинци е с най-голяма площ и с най-висока численост и е представена от 2 субпопулации, разположени североизточно и югозападно от селото на разстояние около 2 км. Популацията в землището на с. Парамун е с по-ограничена площ и по-ниска численост, фрагментирана поради характера на релефа.

Биологичните особености и специфичните екологични изисквания на вида лимитират по-широкото му разпространение и заедно със съществуващите заплахи за популациите и местообитанията обуславят необходимостта от предприемане на спешни мерки за защита. С най-висока степен на въздействие са заплахите от антропогенен характер, имайки предвид, че находищата са в близост с населени места и в райони с активна селскостопанска дейност. Промяна в начина на ползване на земята и превръщането на терените в обработваеми земи би довело до необратими изменения в местообитанията и унищожаване на растенията. Сериозни заплахи са също евентуалното реализиране на инвестиционни и инфраструктурни проекти, горскостопански мероприятия, промяна на пътната инфраструктура, пожари и пр. С по-малка степен на въздействие са заплахите, отнасящи се до промяна в динамиката на растителността (захрастяване на находищата). За опазването на Панчичевото секирче в процеса на разработване на плана за действие в землището на с. Лялинци е обявена защитена местност. Част от популацията в землището на с. Лялинци е в границите на НАТУРА зона "Любаш" (BG 0000624), защитена зона по Директива за местообитанията, а находището е обявено за „Важно място за растенията в България” (Гусев 2012)

За да се осигури запазването на вида и устойчиво съществуване на популациите му в плана за действие са предвидени за изпълнение дейности в следните насоки:

- провеждане на дългосрочен мониторинг на популациите и местообитанията;
- провеждане на по-детайлни научни изследвания върху биологията на вида;
- провеждане на *in situ* мероприятия и запазване на генетичен материал в семенни банки и *ex-situ* колекции;
- провеждане на информационни и обучителни мероприятия сред обществеността с природозащитна цел.

2. УВОД

2.1. Основание за разработване на плана

Предпоставка за разработване на настоящия план е необходимостта да бъде запазен един много рядък вид от българската флора, в отговор на националните и международни изисквания за опазване на биологичното разнообразие.

Разработването на плана за действие за опазване на растителния вид Панчичево секирче (*Lathyrus pancicii*) се основава на разпоредбите в Закона за биологичното разнообразие (чл. 52, т. 1, т. 2; чл. 53, т. 2), Наредба № 5/2003 на МОСВ и МЗГ (чл. 57 от ЗБР) за условията и реда, по които се изготвят планове за действие и Задание от Министерството на околната среда и водите.

Панчичевото секирче отговаря на изискванията за видове, за които според посочените нормативни документи се предвижда разработване на планове за действие – защитен вид от Приложение № 3 на Закона за биологичното разнообразие, много рядък в страната, оценен по критериите на IUCN на национално ниво като “критично застрашен” и “рядък” в границите на световния му ареал.

Lathyrus pancicii е обект на проекта “Пилотна мрежа от малки защитени територии за опазване на видове от българската флора по модела на растителните микрорезервати” (www.bulplantnet-bg.s-kay.com), една от основните задачи на който е разработването на планове за действие за избраните видове.

2.2. Процес на разработване на плана

При разработване на плана за действие е събрана, анализирана и обобщена информация от основни литературни източници и научни публикации за българската флора (Davidov 1903; Кожухаров 1976; Petrova & al. 2003; Stoyanov 2008) и колекцията в хербариума на ИБЕИ (SOM). Теренните наблюдения и изследвания на авторския колектив са проведени в периода 2010 – 2013 г. Данните за разпространение на вида, състояние на популациите, характеристика на местообитанията, идентифицираните заплахи от естествен и антропогенен характер и начините за тяхното преодоляване са отразени в отделните раздели на плана. Съдействие в събирането на необходимата информация през годините е оказано от експерти от РИОСВ Перник, а в процеса на подготовка на плана са проведени консултации и обсъждания с експерти от МОСВ и експерти, разработвали планове за действие за други растителни видове.

Планът за действие е подготвен в следната времева рамка:

А. Разработване на Проект на плана за действие

1. Събиране и анализ на наличната информация за вида и местообитанията му по литературни и хербарни данни. Инвентаризация на находищата. – 2010 г.
2. Теренни проучвания върху състоянието на популациите и местообитанията; определяне на заплахите; обработка и анализ на информацията – 2010 – 2013 г.
3. Подготовка на първи вариант на плана за действие – 2012 г.
4. Вътрешни обсъждания и консултации с експерти от РИОСВ – 2013 г.
5. Допълване на информацията – 2013 г.

Б. Изготвяне на окончателния проект на плана за действие

1. Внасяне на окончателния проект на план за действие в МОСВ – 2013 г.
2. Разглеждане на проекта на план за действие от Националния съвет за биологично разнообразие – 2014 г.
3. Корекции и допълнения след обсъждането в НСБР – 2014 г.
4. Утвърждаване на плана от Министъра на околната среда и водите – 2014 г.

2.3. Цел на плана

Основна цел на плана за действие е да създаде предпоставки и да подпомогне опазването и устойчивото съществуване на популациите и местообитанията на растителния вид Панчичево секирче (*Lathyrus pancicii*) в България.

Постигането на основната цел се предвижда да се осъществи чрез:

- Провеждане на дългосрочен мониторинг на популациите - възможност да се проследява състоянието им и тенденциите, и своевременно да се реагира на възникнали заплахи;
- Провеждане на *in situ* и *ex situ* дейности за поддържане на оптимални условия в естествените местообитания и запазване на генетичен материал в колекции;
- Повишаване осведомеността и природозащитната култура на обществеността чрез провеждане по места на информационни и обучителни мероприятия с природозащитна цел.

3. ПРИРОДОЗАЩИТЕН И ЗАКОНОВ СТАТУС

3.1. Природозащитен статус

Lathyrus pancicii е включен в Червения списък на висшите растения в България с категория “критично застрашен” [B2ab(i,ii,iv); C2(ii)] (Petrova 2009) и в Червена книга на Р. България, Т. 1. Растения и гъби (Петрова 2012).

По критериите на *IUCN Red Lists of Threatened Plants* (Walters & Gillet 1998) е оценен като “рядък” в световен мащаб.

3.2. Законен статут

Видът е включен в Приложение № 3 на Закона за биологичното разнообразие.

4. ОСНОВНИ СВЕДЕНИЯ ЗА ВИДА В СТРАНАТА

4.1. Таксономия и номенклатура

Lathyrus pancicii (Jurišić) Adamović, Prosv. Glasn. 22 (1901) 1246; Hayek, Prodr. Fl. Penins. Balc. 1 (1926) 820; Ball, Fl. Eur. 2 (1968) 140; *Orobus pancicii* Juriš. In Adam., Prosv. Glasn. 22 (1901) 619; *Orobus pubescens* Panč., Fl. Princip. Serb. (1884) 136 – **Панчичево секирче**. Сем. Бобови (*Fabaceae*)

Морфологично описание

Многогодишно тревисто растение. Стъблата 30–70 см високи, по няколко или единични, изправени, неразклонени, гъсто влакнести. Листата 4–9 см дълги, чифтоперести, с 3–5 двойки листчета, синкавозелени. Листчетата 3–6 см дълги, 4–8 мм широки, линейно-ланцетни, гъсто късо влакнести. Листната ос завършва с нежно, нишковидно, до 1 см дълго осилче. Съцветията гроздовидни с 10–20 цвята, дръжките им равни или по-дълги от присъцветния лист. Цветовете 15–20 мм дълги, светложълти. Бобът 3–6 см дълъг, гъсто влакнест. Цъфти от средата на юни до края на юли, плодоноси август-октомври. Насекомоопрашващо се. Размножава се вегетативно и със семена (Кожухаров 1976).

Ключови белези за разпознаване на вида от другите видове в рода

Панчичевото секирче е от групата на жълтоцъфтящите видове от род *Lathyrus*, но добре се отличава в сред тези, при които листната ос завършва с осилче, например от *L. transilvanicus* (с много едри листчета и прилистници, с рехаво едностранно съцветие), от *L. palescens* (с 2-3 двойки листчета и 3-5 цвята в рехаво съцветие на дълга дръжка), от *L. saxatilis* (едногодишно дребно растение с единични цветове).

В групата *L. pancicii* се откроява сред другите видове като доста «мощно» растение.

4.2. Биология на вида

Биологичен тип – многогодишно тревисто растение.

Жизнена форма – хемикриптофит.

Опрашване – основно се опрашва от насекоми от род *Bombus*

Кълняемост на семената – при лабораторни условия семената покълват сравнително бързо, но кълняемостта е ниска – около 33%.

Стопанско значение – няма данни

Хромозомни числа – няма данни

4.3. Разпространение

4.3.1. Общо разпространение

Балкански полуостров - югозападна България и югоизточна Сърбия.

4.3.2. Разпространение в страната

- Стара планина (западна), в района на с. Курило (гр. Нови Искър, кв. Курило) (Davidov 1903) – *Непотвърдено от установяването му досега. Унищожено.*
- Знеполски район, Любаш планина, над с. Лялинци, Трънско (Petrova & al. 2003, SOM 155355, SOM 155260)
- Знеполски район, югозападно и североизточно от с. Лялинци, Трънско (Стоянов, Горанова, проект VulPlantNet)
- Знеполски район, Парамунска планина, около 1 км южно от с. Парамун, Трънско (Stoyanov 2008, SOM 164302)

4.4. Екология на вида

Панчичевото секирче расте по затревени каменисти поляни и открити скалисти места, върху сухи варовити почви, в състава на сухи тревни и ксеротермни храстови съобщества от субсредиземноморски тип.

4.4.1. Находище в землището на с. Лялинци, община Трън, област Перник

Находището се състои от два фрагмента, локализиращи в югозападна и североизточна посока от селото. Югозападно от с. Лялинци находището е в ниската част на Любаш пл., на склон със североизточно изложение, наклон около 30-35°, на 1000 м надм. в и представлява затревена камениста поляна сред разредени широколистни храсталаци и самозалесили се единични дървета от черен бор. Значително по-голямата част от находището е на около 2 км в североизточна посока, при големия завой на шосето за селото и включва

затревени участъци и скалисти места над пътя, със североизточно изложение, наклон на терена около 25° и надм. в 840 - 890 м.

Почви – варовити, плитки и сухи, неерозирани

Климат – умереноконтинентален

Растителни съобщества – югозападно от с. Лялинци местообитанието се отнася към хабитат „Източни субсредиземноморски сухи тревни съобщества”. В тревния етаж се срещат *Anthylis vulneraria*, *Brachypodium pinnatum*, *Coronilla varia*, *Doricnium herbaceum*, *Eryngium campestre*, *Euphorbia cyparissias*, *Fragaria collina*, *Helleborus odorus*, *Leontodon crispus*, *Medicago falcata*, *Plantago media*, *Sanguisorba minor*, *Stachys germanica*, *Teucrium chamaedrys*, *Arabis saggitata*. От храстите преобладават *Crataegus monogyna*, *Clematis vitalba*, *Rosa* sp. Дървесната растителност е представена от единични дървета и подраст от черен бор.

Североизточно от с. Лялинци *Lathyrus pancicii* расте в състава на вторични, частично деградирани, сухи тревисти и храстови съобщества. В тревния етаж участват голям брой видове между които *Agrimonia eupatoria*, *Ajuga laxmanii*, *Arrhenaterum elatius*, *Asperula cynanchica*, *Asperula purpurea*, *Asplenium rutamuraria*, *Brachypodium pinnatum*, *Brachypodium sylvaticum*, *Dactylis glomerata*, *Digitalis lanata*, *Eryngium campestre*, *Euphorbia cyparissias*, *Festuca dalmatica*, *Filipendula vulgaris*, *Fragaria collina*, *Galium album*, *Galium verum*, *Helleborus odorus*, *Knautia arvensis*, *Koeleria splendens*, *Leontodon crispus*, *Linum tenuifolium*, *Medicago falcata*, *Melampyrum arvense*, *Melica ciliata*, *Plantago media*, *Poa trivialis*, *Salvia pratensis*, *Sanguisorba minor*, *Sedum acre*, *Sedum album*, *Teucrium chamaedrys* и др. От храстите се срещат *Acer campestre*, *Clematis vitalba*, *Crataegus monogyna*, *Ligustrum vulgare*, *Cornus mas*, *Chamaecytisus* sp., *Prunus spinosa*, *Rosa* sp.

Собственост на земите и начин на трайно ползване в границите на находището
Югозападно от с. Лялинци земята е държавна частна собственост (горски фонд), широколистни храсталаци и култура от черен бор. По НТП е за нуждите на горското стопанство. Североизточно от селото земята е общинска собственост. По НТП в по-голямата си част е нива, малка част е пасище, мерá с храсти.

Собственост на земите и начин на трайно ползване в съседни територии

Югозападно от с. Лялинци земята е държавна частна собственост (горски фонд), територия за нуждите на Горското стопанство, заета от широколистни дървесни видове и култура от черен бор. Североизточно от селото находището почти изцяло граничи с обработваеми земи, частна собственост.

4.4.2. Находището в землището на с. Парамун, община Трън, област Перник се намира на около 1 км южно от селото и заема открити тревисти места и периферията на широколистни храсталаци по хълмовете, отделни индивиди се срещат и покрай горски пътища. Теренът е със североизточно изложение, наклон около 25° и надм. в 920-950 м.

Почви – от типа канелени, плитки, сухи

Климат – умереноконтинентален

Растителни съобщества – от тревистите видове преобладават *Astragalus cicer*, *Knautia drimaea*, *Dactylis glomerata*, *Briza media*, *Plantago lanceolata*, *Salvia verticillata*, *Agrimonia eupatoria*, *Fragaria viridis*, *Galium verum*, *Lotus corniculatus*, *Festuca heterophylla*, *Brachipodium sylvaticum*, *Prunella vulgaris*. Храстовата растителност е представена от *Prunus spinosa*, *Cornus mas*, *Crataegus monogyna*, *Carpinus betulus*, *Coryllus avellana*, *Rosa* sp.

Собственост на земите и начин на трайно ползване в границите на находището

Собственост: частна, общинска частна, държавна и общинска публична;

По НТП: ливади, територия заета от селското стопанство, територия с разработени полезни изкопаеми, полски път.

Собственост на земите и начин на трайно ползване в съседни територии

Собственост: частна и общинска частна

По НТП: залесена горска територия, пасище-мерá, горска нива

4.5. Състояние на популациите

Популациите са изградени от неравномерно разпределени единични екземпляри или групи с различна численост. В някои участъци проективното покритие на вида е от порядъка на 35-40%, а на 1 кв. м се наброяват до 15 екземпляра.

Популациите се поддържат в стабилно състояние в резултат от доброто съчетание на вегетативно и семенно размножаване

4.5.1. Популацията в землището на с. Лялинци е фрагментирана от населеното място и в границите ѝ се очертават 2 субпопулации, локализирани североизточно и югозападно от селото. Субпопулацията югозападно от с. Лялинци, в ниските части на Любаш пл., е на площ около 70 кв. м и с численост около 75 екземпляра. Субпопулацията североизточно от с. Лялинци е на площ около 4 ха и численост между 500 и 700 екземпляра. И двете субпопулации са в стабилно състояние. В последните години е установено, че площта и числеността им нарастват. При

субпопулацията североизточно от с. Лялинци част от растенията заемат банкета на шосето и въпреки, че за поддържане на сервитута ежегодно се почистват, всяка следваща година пространството, което заемат се разраства.

Граници на субпопулацията югозападно от селото (централна точка)

Точка	N	E	надм. в.
№ 1	42.768510°	22.753550°	998 m

Граници на субпопулацията североизточно от селото

Точка	N	E	надм. в.
№ 1	42.77571°	22.77267°	900 m
№ 2	42.77455°	22.77412°	910 m
№ 3	42.77352°	22.77704°	880 m
№ 4	42.77286°	22.77962°	855 m
№ 5	42.77404°	22.78024°	840 m
№ 6	42.77509°	22.77780°	885 m
№ 7	42.77719°	22.77483°	875 m
№ 8	42.77546°	22.77428°	890 m

4.5.2. Популацията в землището на с. Парамун също е фрагментирана поради характера на релефа. Част от индивидите растат покрай горски път, но основната част на популацията е съсредоточена по хълмовете южно от селото. Общата ѝ площ е под 2 ха, числеността е около 300-350 екземпляра. Популацията се развива добре и е в стабилно състояние, наблюдава се известно нарастване на площта и числеността.

Граници на популацията

Точка	N	E	надм. в.
№1	42.783340°	22.741770°	935 м
№2	42.784290°	22.747890°	926 м
№3	42.782147°	22.749621°	948 м
№4	42.784127°	22.746163°	920 м

4.6. Данни за отглеждане на вида в контролирани условия

Няма данни за отглеждане на Панчичевото секирче извън естественото му местообитание, но растението има декоративна стойност и би могло да се използва като красиво и атрактивно растение в паркове и градини.

5. ЗАПЛАХИ И ЛИМИТИРАЩИ ФАКТОРИ

5.1. Неподлежащи на управление фактори, обусловени от биологичните особености и екологичните изисквания на вида и лимитиращи по-широкото му разпространение.

- ограничен географски ареал само на Балканския полуостров;

- привързаност към варовит терен с плитки, скелетни почви;
- сравнително ниска кълняемост на семената;

5.2. Подлежащи на управление фактори:

- разораване на терена и превръщането му в обработваеми земи. Тази заплаха се проявява в най-голяма степен при находището североизточно от с. Лялинци, където околните терени са или обработваеми земи, или частни терени, които също биха могли да се превърнат в ниви;
- паша и утъпкване от животните, като последица от които е и рудерализация на местообитанията;
- промяната в динамиката на растителността – обрастване на находищата с храсти и увеличаване на подраства от черен бор в находището югозападно от с. Лялинци;
- горскостопански мероприятия – провеждане на сечи;
- реализация на инвестиционни проекти;
- пожари;

6. ПРЕДПРИЕТИ МЕРКИ ЗА ОПАЗВАНЕ

6.1. Опазване на местообитанията

6.1.1. В защитени местности

За опазване на Панчичевото секирче със Заповед № РД-174/22.02.2013 г. на Министъра на околната среда и водите (обн., ДВ бр. 24/12.03.2013 г.) е обявена **защитена местност «Лялинци»** в землището на с. Лялинци, община Грън, област Перник, с площ 69,275 дка (<http://eea.government.bg/zpo/bg/>). ЗМ включва около 70% от популацията, територията в която съществува най-голяма заплаха за вида.

6.1.2. В границите на НАТУРА зони

Част от находището при с. Лялинци е в границите на НАТУРА зона "Любаш" – защитена зона по Директивата за местообитанията, включена в списъка от защитени зони, приет с Решение на Министерския съвет № 802/04.12.2007 (ДВ бр. 107/18.12.2007).

6.2. Преки природозащитни мерки, изследователски мерки и мониторинг

- Инвентаризация на находищата за оценка на актуалното им състояние;
- Популационни изследвания;
- Идентифициране на реални и потенциални заплахи;
- Оценка на степента на риска и тенденциите в развитието на популациите;
- Разработване на План за мониторинг за популацията при с. Лялинци, приложим и за популацията в землището на с. Парамун (в Приложение);

- Провеждане на ежегоден мониторинг в съответствие с „Методика за мониторинг на висши растения”, утвърдена в НСМБР.

6.3. Повишаване осведомеността за вида и необходимостта от опазването му

- Проведени информационни срещи с местната и общинска администрация, експерти от РИОСВ Перник, ИАГ, НПО, еколози и др. за запознаване с обекта на опазване и координиране на необходимите действия в тази насока;
- Проведени срещи с местната и общинска администрации във връзка с внесено Предложение за обявяване на защитена местност;
- Разпространени информационни материали в кметствата на населените места и общинския център гр. Трън;
- Публикувана информация на Internet страниците на проекта, МОСВ, РИОСВ, в регионални електронни и печатни медии;
- Поставена информационна табела при находището в района на с. Лялинци.

7. НЕОБХОДИМИ ПРИРОДОЗАЩИТНИ ДЕЙСТВИЯ

7.1. Политики и законодателство

- Обсъждане на възможността за обявяване на находището при с. Парамун за ЗМ. Тази мярка ще позволи цялата българска популация да бъде законово защитена
Индикатор – подготвено и внесено в МОСВ предложение за обявяване на ЗМ.
- При провеждане на процедури по ОВОС и ЕО на инвестиционни предложения в близост до находището и до защитената местност, да се прави и оценка на въздействието им върху популациите и местообитанията на вида. Тази мярка дава възможност да се предотврати повлияване на местообитанията и нарушаване на нормалното развитие на растенията при реализация на инвестиционни проекти.
Индикатор – проведени процедури по ОВОС и ЕО с оценка за влиянието на инвестиционни предложения върху находищата и защитените местности

7.2. Пряко опазване и възстановяване на вида и местообитанията

7.2.1. *in situ* дейности

- отстраняване на част от храстовата растителност в находищата при увеличаване на проективното ѝ покритие над 40%. По-голямо обрастване на находищата с храсти ще намали откритите пространства за развитие на растенията.
Индикатор – покритие на храсти до 40% в находищата;

7.2.2. *ex situ* дейности

- внасяне на семена в Национална семенна генбанка и отглеждане на живи растения в колекция. Мярката се предвижда с цел да се осигури генетичен материал за стабилизиране числеността на популациите при необходимост

Индикатор – брой живи растения, запазени в колекция и количество семена, внесено в семенна генбанка (посочено в приложената «Методика за събиране, съхранение и предоставяне на семена в семенни банки»).

7.3. Изследвания и мониторинг

- Проучване на подходящи местообитания в съседни райони за нови находища, намирането на които ще разшири ареала на вида в България и на Балканския п-в.
- Допълнителни проучвания върху биологията на вида – кълняемост в природни условия, механизми на разпространение на семената и пр. Познаването на тези биологични характеристики дава възможност за изясняване на някои от причините за ограниченото му разпространение.

Индикатор – събрани данни за биологичните особености и репродуктивния потенциал на вида.

- Наблюдения и оценка на влиянието на климатичните промени върху фенологията и адаптивните способности на растенията. Тази мярка е от значение за определяне на точната фенологична характеристика на вида и степента на адаптация на растения при променени условия на средата

Индикатор – установени/неустановени през годините промени по отношение продължителност на вегетацията, период на цъфтеж, узряване на семената и пр.

- Провеждане на дългосрочен мониторинг съгласно разработения План за мониторинг (в Приложение), приложим и за популацията в землището на с. Парамун. Дългосрочните наблюдения са необходима мярка за проследяване състоянието на популациите и промените в техните параметри, тенденциите в развитието им, своевременно, своевременно установяване на заплахи за вида и местообитанията и предприемане на адекватни мерки за отстраняването им.

Индикатор – внесени данни от ежегодните наблюдения в базата данни на НСМБР.

7.4. Повишаване осведомеността, природозащитната култура и уменията за опазване на вида

- Периодично издаване и разпространение по места на информационни материали за обекта на опазване (брошури, плакати, видеофилми и др.) – мярка срещу унищожаване на растенията поради „незнание”

Индикатор – видове и брой издадени информационни материали и обхвата на разпространението им

- Провеждане на работни срещи на местно ниво (на 2-3 години) за обсъждане на резултатите от изпълнението на дейностите по опазване на вида и местообитанието му, оценка на ефективността на предприетите мерки на ниво отговорни институции.

Индикатор – брой проведени срещи, обхват на местните и общински управленски структури, целеви групи

- Информираност на широката общественост чрез публикуване на информация с природозащитна цел в Internet, в регионални електронни и печатни медии.

Индикатор – брой и видове публикувани материали в Internet и в медиите.

8. МОНИТОРИНГ И ОЦЕНКА НА ПЛАНА

Индикатори за изпълнението и ефекта на набелязаните дейности.

Оценка на степента на изпълнение на Плана			
Цел	Индикатор	Период на наблюдение	Отговорник
100 % изпълнение на дейностите от плана	% изпълнени дейности от плана за действие за съответната година	всяка година	МОСВ
100 % от предвидените в плана средства са усвоени	% изразходени средства от предвидените за съответната година	всяка година	МОСВ
Изпълнение на дейности за повишаване обществената информираност относно опазване на вида	% изпълнени дейности за повишаване на обществената информираност	на всеки 3 години	МОСВ
Оценка на ефективността на Плана			
Липса на видими намаления на размера на популацията	Площ на популацията	на 3 години	ИБЕИ, РИОСВ, МОСВ
Числеността на популациите се запазва или нараства	Брой индивиди в площадките за мониторинг	на 3 години	ИБЕИ, РИОСВ, МОСВ
Липсват видими нарушения в местообитанията	Констатирани нарушения в местообитанията	всяка година	ИБЕИ, РИОСВ, МОСВ

9. БЮДЖЕТ И ГРАФИК ЗА РЕАЛИЗИРАНЕТО НА ДЕЙНОСТИТЕ *

Дейности	Отговорни институции/ партньори	Период на изпълнение на дейностите и необходими средства /лв./											Източници на финансиране
		2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	общо	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
I. Цел: Политики и законодателство													
1. Обсъждане на възможността за обявяване на находището при с. Парамун за ЗМ	ИБЕИ, РИОСВ Перник, МОСВ	+	+										Не е необходимо финансиране
2. При провеждане на процедури по ОВОС/ЕО на инвестиционни предложения да се оценява и прякото им въздействие върху популациите на вида	РИОСВ Перник; ИБЕИ	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+		Не е необходимо финансиране
II. Цел: Укрепване на научната основа за ефективното опазване на вида													
1. Теренна работа за издирване на нови находищата в съседни райони с подходящи условия	ИБЕИ	250		250		250		250		250		1250	Национално финансиране, европейски и международни фондове
2. Проучвания върху биологията на вида – механизми на разпространение на семената, репродуктивен потенциал и пр.	ИБЕИ	300	300	300								900	Национално финансиране, европейски и международни фондове
3. Наблюдения за влиянието на климатичните промени върху фенологията и адаптивните способности на растенията	ИБЕИ	300			300			300			300	1200	Национално финансиране, европейски и международни фондове
III. Цел: Мониторинг на вида													
1. Дългосрочен мониторинг на популациите	РИОСВ Перник	120	120	120	120	120	120	120	120	120	120	1200	Национално финансиране

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
IV. In-situ опазване на вида													
1. Отстраняване на храстова растителност при достигане на пределни норми в находищата	РИОСВ Перник; НПО; доброволци	200		200		200		200		200		1000	Национално финансиране, европейски и международни фондове
V. Цел: Ex-situ опазване на вида													
1. Отглеждане на живи растения в колекция в Ботаническата градина, БАН и в ex situ колекция в ИБЕИ	ИБЕИ	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+		Не е необходимо финансиране
2. Внасяне на семена в Националната семенна генбанка	ИБЕИ		300			300			300			900	Национално финансиране, европейски и международни фондове
VI. Цел: Повишаване на информираността на местното население													
1. Провеждане на срещи с местната общност и административните структури по места за обсъждане на резултатите от изпълнението на дейностите по опазването на вида	ИБЕИ, МОСВ, РИОСВ, НПО			100			100			100		300	Национално финансиране, европейски и международни фондове
2. Публикуване на информация в електронни и печатни медии в региона, на Internet страниците на проекта, РИОСВ, МОСВ	ИБЕИ, РИОСВ, МОСВ	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+		ИБЕИ, РИОСВ, МОСВ, НПО
3. Издаване и разпространение на печатни информационни материали; периодично информационни кампании с природозащитна цел	ИБЕИ, РИОСВ, МОСВ, НПО, доброволци	400			400			400			400	1600	Национално финансиране, европейски и международни фондове
5. Поставяне на информационна табела при находището с. Парамун	ИБЕИ, РИОСВ	250										250	Национално финансиране
Общо		1820	720	970	820	870	220	1270	420	670	820	8600	

* Посочените източници на финансиране са индикативни и средства за изпълнение на дейностите могат да се търсят и от други източници

ПРИЛОЖЕНИЯ

1. Списък на използваните съкращения;
2. Библиография;
3. Снимков материал на вида и неговите местообитания;
4. Методика за оценка на популациите и находищата;
5. План за мониторинг и Стандартен формуляр;
6. Методика за събиране, съхранение и предоставяне на семена в семенни банки;
7. Карта на известните популации на вида;
8. Индикативна карта за находищата ;
9. Заповед за обявяване на Защитена територия;
10. Проведени проучвания и реализирани дейности по опазване на вида и местообитанията по време на разработване на плана

Използвани съкращения

ЗМ – Защитена местност

ИАГ – Изпълнителна агенция по горите

ИАОС – Изпълнителна агенция по околна среда

ИБЕИ – Институт по биоразнообразие и екосистемни изследвания, БАН

МОСВ – Министерство на околната среда и водите

НПО – Неправителствена организация

НСБР – Национален съвет за биологично разнообразие

НСМБР – Национална система за мониторинг на биологичното
разнообразие

РИОСВ – Регионална инспекция по околната среда и водите

IUCN – Световен съюз за защита на природата

SOM – Хербариум висши растения, ИБЕИ

Библиография

- Гусев, Ч.** 2012. ВМР “Любаш”. – В7 Пеев, Д., Перова, А., Апостолова, И., Асьов, Б. (ред.), Важни места за растенията в България. Стр. 260-262. Пенсофт. София
- Закон за биологичното разнообразие в България** Обн. ДВ, бр. 77/09.08.2002 г.
- Заугольнова, Л., Денисова, Л., Никитина, С.** 1993. Подходи к оценке состояния ценопопуляций растений. – Бюл. МОИП. Отд. биол. Т. 98. Вып. 5: 100-108.
- Кожухаров, С.** 1976. *Lathyrus* L. – В: Йорданов, Д. (ред.) Флора на НР България, т. 7. Стр. 503-548. Изд. БАН
- Петрова, А.С.** (под печат). *Lathyrus pancicii* (Jurišić) Adamović – В: **Пеев, Д. и др.** (ред.), Червена книга на Р. България. Т. 1. Растения и гъби.
- Davidov, B.** 1903. Zveiter Beitrag zur Kenntnis der Flora von Bulgarien.-Öst. Bot. Z. 53:165
- Petrova, A.S.** 2009. *Lathyrus pancicii* (Jurišić) Adamović – In: **Petrova, A. & Vladimirov, V.** (eds), Red List of Bulgarian vascular plants-Phytol. Balcan. 15(1): 69
- Petrova, A.S., Apostolova, I. & Georgiev, V.** 2003. Data on the current status of the rare species *Lathyrus pancicii*. – Phytol. Balcan. 9(1): 3-8.
- Petrova, A. & Vladimirov, V.** 2010. Balkan endemics in the Bulgarian flora. – Phytol. Balcan. 16(2): 303.
- Randelović, V. & S. Vukojičić** 1999. *Lathyrus pancicii* (Jurišić) Adamović. Pp 436-437. – In: Stevanović, V. (ed.) The Red Data Book of Flora of Serbia, vol. 1.
- Ryttäri, T., Kukk, Ü., Kull, T., Jäkäläniemi, A., Reitalu, M.** (eds) 2003. Monitoring of threatened vascular plants in Estonia and Finland – methods and experiences. The Finnish Environment 659, Helsinki.
- Stoyanov, S.** 2008. Reports 69-74. - In: **Vladimirov, V. & al.** (eds), New floristic records in the Balkans: 9. – Phytol. Balcan., 14(3): 443-445.
- Walter, K.S. & Gillett, H.J.** (eds). 1998. 1997 IUCN Red List of Threatened Plants. IUCN, The World Conservation Union, Gland & Cambridge.

Lathyrus pancicii

Изгледи от находищата и местообитанията

Находището южно от с. Лялинци

Находището северно от с. Лялинци

Находището северно от с. Лялинци

Изглед от находището при с. Парамун

Изглед от ЗМ „Лялинци”

Методика

за оценка на популациите и находищата на растителния вид

Панчичево секирче (*Lathyrus pancicii*)

За оценка състоянието на популациите и находищата **в периода на прилагане на плана за действие** (2014 – 2023 г.) ще бъде използвана Методиката, разработена в рамките на Националната система за мониторинг на биологичното разнообразие. Тази Методика се разработва на базата на събраните данни от провеждан мониторинг в съответствие с Методиката за мониторинг на висши растения, утвърдена в рамките на НСМБР. <http://eea.government.bg/bg/bio/nsnbr>

По време на разработване на плана за действие, в периода 2011 – 2013 г., данните от провеждания мониторинг са събирани, следвайки гореспоменатата Методика за мониторинг на висши растения, като са отчитани основните популационни параметри (според методическите указания на Заугольнова и др. (1993) и (Ryttäri & al., eds. 2003) в Полевия формуляр за набиране на първични данни

**План за мониторинг на *Lathyrus pancicii* (Jurišić) Adamović
(Панчичево секирче) в землището на с. Лялинци, община Трън,
област Перник ***

Разработен от: гл. ас. Стоян Стоянов и ас. Валентина Горанова

1. Цел на мониторинга

- 1.1. Проследяване на състоянието на популацията и нейната динамика.
- 1.2. Периодична оценка на условията в местообитанието и отчитане на настъпили промени с оглед предприемане на мерки по подобряване на състоянието му
- 1.3. Оценка и приоритизиране на неблагоприятни въздействия от външни фактори върху растенията и местообитанието с оглед прилагане на адекватни действия по съвременното им елиминиране.

2. Обща информация за вида

2.1. Природозащитен статус: *Lathyrus pancicii* е балкански ендемит, включен в Приложение № 3 на Закона за биологичното разнообразие и в Червена книга на Р. България, Т. 1. Растения и гъби (Петрова *под печат*). На национално ниво по критериите на IUCN видът е оценен като “критично застрашен” (Petrova 2009). Субпопулацията на Панчичевото секирче, намираща се южно село Лялинци (в ниските части на Любаш планина), попада в Натура зоната “Любаш” (BG 0000624) – защитена зона по Директива за местообитанията 92/43/ЕЕС.

2.2. Морфологично описание: Многогодишно тревисто растение. Стъблата 30–70 см високи, по няколко или единични, изправени, неразклонени, гъсто влакнести. Листата 4–9 см дълги, чифтоперести, с 3–5 двойки листчета, синкавозелени. Листчетата 3–6 см дълги, 4–8 мм широки, линейно-ланцетни, гъсто късо влакнести. Листната ос завършва с нежно, нишковидно, до 1 см дълго осилче. Съцветията гроздовидни с 10–20 цвята. Цветовете 15–20 мм дълги, светложълти. Бобът 3–6 см дълъг, гъсто влакнест. Цъфти от средата на юни до края на юли, плодоноси август-октомври. Насекомоопрашващо се. Размножава се вегетативно и със семена.

* Планът за мониторинг е приложим и за популацията в землището на с. Парамун

2.3. Общо разпространение: Балкански полуостров: Западна България (Трънско) и Югоизточна Сърбия (Сува планина) – изчезнал!.

2.4. Разпространение в България: Знеполски флористичен район: в землището на село Лялинци и в землището на село Парамун, Трънско, от 800 до 1200 м н.в.

2.5. Местообитания на вида: В ниските части на Любаш планина (югозападно от село Лялинци) Панчичевото секирче обитава варовити каменисти полянки сред разредени ксеротермни храсталаци и самозалесили се единични дървета от черен бор. Неговото местообитание принадлежи към хабитат „Източни субсредиземноморски сухи тревни съобщества” (код 62A0), включен в Приложение № 1 на Закон за биологичното разнообразие. Североизточно от село Лялинци видът расте в състава на вторични, частично деградирани, сухи тревисти и храстови съобщества, на варовити канелени почви в съседство с обработваеми земи и по банкета на асфалтовия път.

2.6. Основни заплахи за вида: *Lathyrus pancicii* има твърде ограничен ареал и се среща в райони с изразено антропогенно въздействие, което го прави уязвим и застрашен от изчезване. Протичащите сукцесионни промени в растителността (охрастяване), критично ниската численост на вида и неефективните му способности за разселване са фактори, затрудняващи неговото естествено възобновяване. Нерегламентираната паша също е заплаха за нормалното съществуване на вида. Като потенциална заплаха е реализирането на инфраструктурни и инвестиционни проекти (строеж на пътища, ветроенергийни и фотоволтаични паркове и др.), водещо до нарушения или загуба на местообитанията. Целостта на популацията може да бъде нарушена и при евентуалното разораване на земите, както и при осъществяването на горскостопански дейности.

3. Методика за извършването на мониторинга

За основа на настоящия **План за мониторинг** се използва **Формуляр за мониторинг на висши растения** на ИАОС. Към него е приложен изготвения от екипа на проекта **Допълнителен формуляр**, в който са включени показатели, отразяващи спецификите на конкретния вид. За попълване на Полевия формуляр се използва утвърдената от ИАОС Методика за мониторинг на висши растения. Всички данни, които ще бъдат събрани са съвместими с Националната система за мониторинг на биологичното разнообразие и ще бъдат предоставени на ИАОС.

Неразделна част от Мониторинговия план са: **Формуляр за мониторинг на висши растения** на ИАОС и **Допълнителен формуляр** в 2 части: *Показатели за наблюдение на цялата популация* и *Показатели за наблюдение в контролните площадки*

3.1. Място за извършване на мониторинга: популацията на *Lathyrus pancicii* в землището на село Лялинци (североизточно и югозападно от селото), Трънско.

3.2. Отчетна единица: цветоносен стрък.

3.3. Периоди на наблюдение: 2 пъти годишно – първата деседневка на м. юли (*фаза на цъфтеж*) и първата деседневка на м. септември (*фаза на плодоносене*).

3.4. Брой контролни площадки, площ и GPS координати

Залагат се 4 броя постоянни мониторингови площадки, 3 от които с размери 3x3 м (североизточно от село Лялинци) и 1 с размер 8x6 м (югозападно от селото). Разположението на площадките е съобразно пространствената структура на популацията, така че да се обхване по-голяма част от нея. При посещенията в Допълнителните формуляри се отчитат Показатели за наблюдение на цялата популация и Показатели за наблюдение в контролните площадки.

GPS координати на контролните площадки:

Контролна площадка	N	E	надм. в.
№ 1	42.77569°	22.77291°	885
№ 2	42.77553°	22.77302°	900
№ 3	42.77546°	22.77428°	890
№ 4	42.76851°	22.75365°	1010

Необходим човешки ресурс, оборудване и финансови средства за осъществяване на мониторинга за период от 10 години

Мониторингът се извършва от 2-ма експерти от РИОСВ Перник, като необходимите средства се осигуряват от РИОСВ (МОСВ).

Календарна година	Начин на калкулация	Брой експерти	Сума
2014	1 ден през юли + 1 ден през септември 2 дни × 2 експерти × 10 лв дневни = 40 лв пътни за 2 наблюдение × 30 лв = 60 лв материали и оборудване: 20 лв	2 експерти от РИОСВ Перник	120 лв от РИОСВ Перник (МОСВ)
2015	1 ден през юли + 1 ден през септември 2 дни × 2 експерти × 10 лв дневни = 40 лв пътни за 2 наблюдение × 30 лв = 60 лв материали и оборудване: 20 лв	2 експерти от РИОСВ Перник	120 лв от РИОСВ Перник (МОСВ)
2016	1 ден през юли + 1 ден през септември 2 дни × 2 експерти × 10 лв дневни = 40 лв пътни за 2 наблюдение × 30 лв = 60 лв материали и оборудване: 20 лв	2 експерти от РИОСВ Перник	120 лв от РИОСВ Перник (МОСВ)
2017	1 ден през юли + 1 ден през септември 2 дни × 2 експерти × 10 лв дневни = 40 лв пътни за 2 наблюдение × 30 лв = 60 лв материали и оборудване: 20 лв	2 експерти от РИОСВ Перник	120 лв от РИОСВ Перник (МОСВ)

2018	1 ден през юли + 1 ден през септември 2 дни × 2 експерти × 10 лв дневни = 40 лв пътни за 2 наблюдение × 30 лв = 60 лв материали и оборудване: 20 лв	2 експерти от РИОСВ Перник	120 лв от РИОСВ Перник (МОСВ)
2019	1 ден през юли + 1 ден през септември 2 дни × 2 експерти × 10 лв дневни = 40 лв пътни за 2 наблюдение × 30 лв = 60 лв материали и оборудване: 20 лв	2 експерти от РИОСВ Перник	120 лв от РИОСВ Перник (МОСВ)
2020	1 ден през юли + 1 ден през септември 2 дни × 2 експерти × 10 лв дневни = 40 лв пътни за 2 наблюдение × 30 лв = 60 лв материали и оборудване: 20 лв	2 експерти от РИОСВ Перник	120 лв от РИОСВ Перник (МОСВ)
2021	1 ден през юли + 1 ден през септември 2 дни × 2 експерти × 10 лв дневни = 40 лв пътни за 2 наблюдение × 30 лв = 60 лв материали и оборудване: 20 лв	2 експерти от РИОСВ Перник	120 лв от РИОСВ Перник (МОСВ)
2022	1 ден през юли + 1 ден през септември 2 дни × 2 експерти × 10 лв дневни = 40 лв пътни за 2 наблюдение × 30 лв = 60 лв материали и оборудване: 20 лв	2 експерти от РИОСВ Перник	120 лв от РИОСВ Перник (МОСВ)
2023	1 ден през юли + 1 ден през септември 2 дни × 2 експерти × 10 лв дневни = 40 лв пътни за 2 наблюдение × 30 лв = 60 лв материали и оборудване: 20 лв	2 експерти от РИОСВ Перник	120 лв от РИОСВ Перник (МОСВ)
Общо	Разходи за мониторинг на <i>Lathyrus pancicii</i> за периода 2014-2023 г.	Разходи РИОСВ Перник	1200 лв.

Планът за мониторинг е приложим за популацията в землището на с. Парамун със следните корекции:

3.1. Място за извършване на мониторинга: популацията на *Lathyrus pancicii* в землището на село Парамун, Трънско.

3.4. Брой контролни площадки, площ и GPS координати

Залагат се 3 броя постоянни мониторингови площадки с размери 3х3 м – една в участъка около горския път и две на хълма южно от селото

Формуляр за мониторинг на популацията при с. Лялинци

Вид (латинско име): Панчичево секирче (<i>Lathyrus pancicii</i>)			
Дата	Начален час / Краен час на наблюдението	Място В района на с. Лялинци, североизточно от селото	
09.07.2013	/		
ЕКАТТЕ ☐	Населено място с. Лялинци	Област Перник	Община Трън
NUTS код ☐	РДГ	РИОСВ Перник	(ДГС) Държавно Горско Стопанство
Държавно Ловно Стопанство (ДЛС)		Отдел	Подотдел
Пробна площадка		Биогеографски регион	GPS координати (WGS 84) (централна точка)
		Алпийски	
Надморска височина		Континентален	Longitude 42.77569°
840 – 890 м		Черноморски	Latitude 22.77291°
Мястото попада в: ☐			
Защитена територия по ЗЗТ:		име	
Национален парк			
Природен парк			
Резерват			
Поддържан резерват			
Природна забележителност			
Защитена местност		ЗМ „Лялинци“	
Други защитени територии:		име	
Корине място			
ОВМ			
Натура 2000		НАТУРА зона BG 0000624 Любаш (частта югозападно от с. Лялинци)	
Рамсарско място			
Вид ползване на земята: нива			
Собственост на земята: общинска			
Екип:	Наблюдатели	Институция	
1.	Стоян Стоянов	ИБЕИ, БАН	
2.	Валентина Горанова	ИБЕИ, БАН	
3.			
4.			

Наличие в близост до находището на:	да / не	Разстояние до находищата [в м]	
Туристически пътеки			
Горски пътища	да	50 м	
Потоци			
Реки			
Обработваеми места	да	непосредствено до находището	
Населени места	да	750 м	
Постройки			
Пътища (шосе)	да	непосредствено до находището	
Флористичен район: [подчертава се] Беласица, Витошки район, Дунавска равнина, Западни гранични планини, <u>Знеполски район</u> , Долината на р. Места, Пирин, Предбалкан, Рила, Родопи (Западни, Средни, Източни), Средна гора (Западна, Средна, Източна), Струмска долина, Странджа, Североизточна България, Славянка, Стара планина (Западна, Средна, Източна), Софийски район, Тракийска низина, Тунджанска хълмиста равнина, Черноморско крайбрежие (северно, южно)			
Отчетна единица : [подчертава се] дърво, храст, храстче, отделно тревисто растение, туфа, <u>цветоносен стрък</u> , вегетативни листни розетки, вегетативен летораст, генеративен летораст			
Фенологична фаза:			
Вегетативно развитие на популацията:		[отбелязва се с +]	
Поници, пъпки			
Начало на вегетация			
Вегетация		+	
Край на вегетация			
Отмиране			
Генеративно развитие на популацията:		[отбелязва се с +]	
Появяване на съцветия /спороносните листа			
Бутонизация /начало на спорообразуване			
Начало на цъфтежа /спорообразуване		+	
Пълен цъфтеж /спороносене		+	
Край на цъфтежа/ спороносенето		+	
Узряване на плодовете/спорангиите		+	
Зрели плодове/спорангии			
Няма признаци на генеративни органи			
GPS координати на популацията (WGS 84):			
Longitude 42.77571°	Longitude 42.77352°	Longitude 42.77404°	Longitude 42.77719°
Latitude 22.77267°	Latitude 22.77704°	Latitude 22.78024°	Latitude 22.77483°
Характеристика на местообитанието:			
Изложение: N, S, E, W, <u>NE</u> , NW, SE, SW		Форма на релефа: предпланински	
Наклон в градуси: [отбелязва се с +]		Основна скала: [отбелязва се с +]	
1–5°		силикат	
6–10°		варовик	
11–15°		лъос	
16–20°		пясъчник	
21–25°		+	неразкрито
26–30°		+	друга основна скала:
31–35°		+	
36–40°			

Почва:			
Тип: [отбелязва се с +]		Мощност: [отбелязва се с +]	
смолници		плитки	+
метаморфни	+	средномощни	
черноземи		мощни	
файоземи		Ерозия: [отбелязва се с +]	
лесивирани		неерозирано	+
планосоли		слабо ерзирано	
жълтоземи		силно ерзирано	
торфенисти			
Влажност: [отбелязва се с +]		Влажност: [отбелязва се с +]	
сухи	+	преовлажнени	
умерено влажни		заливни	
влажни		с променлива влажност	
Категория природно формиране:			[отбелязва се с +]
Морски местообитания			
Крайбрежни местообитания			
Блата, торфища и мочурища			
Тревни съобщества и съобщества на мъхове и лишей			+
Храстови, храстчеви и тундрови съобщества			+
Гори, горски и други залесени територии			
Скални местообитания			
Общо проективно покритие на растителността в %: ~ 90% (около 10% са скали)			
Тип растителност:			[отбелязва се с +]
Широколистни летезелени листопадни гори от средноевропейски тип			
Степна растителност			
Бореално-планинска растителност			
Аркто-алпийска растителност			
Средиземноморска растителност			+
Водна растителност			
Проективно покритие на дървесните видове в %: 1-чни дървета			
№	Дървесни видове (латинско име)		
1.	<i>Acer campestre</i>	5.	
2.	<i>Prunus cerasifera</i>	6.	
3.		7.	
4.		8.	
Проективно покритие на храстите в %: ~ 40 %			
№	Храсти (латинско име)		
1.	<i>Crataegus monogyna</i>	5.	<i>Chamaecytisus sp.</i>
2.	<i>Rosa sp.</i>	6.	<i>Ligustrum vulgare</i>
3.	<i>Clematis vitalba</i>	7.	<i>Cornus mas</i>
4.	<i>Prunus spinosa</i>	8.	
Проективно покритие на тревистите видове в %: ~ 50 %			
№	Тревисти видове – отделен списък на стр. 30 (латинско име)		
1.			
№	Други консервационно значими видове (латинско име)		
1.			

№	Конкуриращи видове (латинско име)		
1.			
Площ на популацията в ha: около 4 ха			
Плътност на популацията (брой отчетни единици / m ²):	Вегетативни:	Генеративни:	Общо:
			до 35-40 цв. стръка/ m ²
Проективно покритие на наблюдавания вид в %: в отделни участъци до 35-40%			
Брой отчетни площадки: 3			
№	Наличие на инвазивни видове:	% на засегнатата популация:	
1.	няма		
№	Заплахи и природни явления: (потенциални)	% на засегнатата площ / популация:	
1.	Разораване на терена		
2.	Инвестиционни проекти		
3.	Пожари		
4.	Обрастване на находищата с храсти		
5.			
№	Взети мерки за опазване и възстановяване:		
1.	Обявена ЗМ „Лялинци”		
2.	Разработен План за действие		
3.			
Бележки:			
Снимки	[отбелязва се с + наличието на снимки, направени по време на наблюдението]		+
Кarti	[отбелязва се с + наличието на карта/ карти на мястото за наблюдение]		+

Тревисти видове

Agrimonia eupatoria

Ajuga laxmanii

Arrhenaterum elatius

Asperula cynanchica

Asperula purpurea

Asplenium ruta-muraria

Avenula compressa

Brachypodium

pinnatum

Brachypodium

sylvaticum

Dactylis glomerata

Digitalis lanata

Eryngium campestre

Euphorbia cyparissias

Euphorbia sp.

Festuca dalmatica

Filipendula vulgaris

Fragaria collina

Galium album

Galium verum

Helleborus odoratus

Knautia arvensis

Koeleria splendens

Leontodon crispus

Linum tenuifolium

Medicago falcata

Melampyrum arvense

Melica ciliata

Plantago media

Poa trivialis

Salvia nemorosa

Salvia pratensis

Sanguisorba minor

Sedum acre

Sedum album

Teucrium chamaedrys

Методика
за събиране, съхранение и предоставяне на семена от растителния вид
Панчичево секирче (*Lathyrus pancicii*) от сем. Бобови (*Fabaceae*)

1. Общи сведения за вида, природозащитен статус, разпространение, популации

Панчичевото секирче е един от най-редките представители на род Секирче (*Lathyrus*) от сем. Бобови (*Fabaceae*) в България и един от най-редките видове в българската флора. *Lathyrus pancicii* е защитен вид, включен в Приложение № 3 на Закона за биологичното разнообразие, в Червения списък на висшите растения в България (2009) и в Червена книга на Р. България, т. 1. Растения и гъби (под печат) с категория “критично застрашен”. По критериите на *IUCN Red Lists of Threatened Plants* е оценен като “рядък” в световен мащаб.

Видът е разпространен само на 2 места в България – в Знеполски район, в землищата на с. Лялинци и с. Парамун, Трънско.

Панчичевото секирче е многогодишно тревисто растение, хемикриптофит. Цъфти от средата на юни до края на юли, плодоноси в периода август-октомври. Насекомоопрашващо се растение. Размножава се вегетативно и със семена. Образува голямо количество семена, които в лабораторни условия покълват сравнително бързо (4-5 дни след залагането), но кълняемостта е ниска – около 35%.

Популациите на вида заемат ограничена площ и имат сравнително добра численост, като по-голямата по площ и численост е в землището на с. Лялинци (700-800 екземпляра). Популацията при с. Парамун е с численост към 350 екземпляра.

2. Място за събиране на семена

Семена ще бъдат събрани от двете популации: при с. Лялинци (от субпопулацията, локализирана североизточно от селото) и при с. Парамун

3. Количество на семената

Предвижда се общото количество на събраните семена да бъде около 1500 бр., разпределени както следва:

3.1. От популацията при с. Лялинци – от 100 индивида по 10 семена

3.2. От популацията при Парамун – от 50 индивида по 10 семена

Посоченият брой е за еднократно събиране

4. Технология за събиране и съхранение на семената

Семената ще бъдат събрани в хартиени пликове в период на пълна зрялост – през м. август и м. септември. Пробата от всяко находище ще бъде придружена от хербарен образец.

До предаването им в семенната банка ще бъдат съхранявани съгласно изискванията

Методиката е разработена от експертите В. Горанова и С. Стоянов от ИБЕИ, БАН

Протокол

за събиране, съхранение и предоставяне на семена в семенни банки от целевите видове по проект „Пилотна мрежа от малки защитени територии за опазване на растения от българската флора по модела на растителните микрорезервати”

1. Увод

За опазването на растителното разнообразие ключова роля имат *in situ* дейностите, но от съществено значение е и опазването на растителните видове извън техните естествени находища (*ex situ*). Тези принципи са залегнали в Конвенцията за Биологичното разнообразие (CBD, <http://www.cbd.int>), Глобалната Стратегия за опазване на растенията (GSPC, <http://www.cbd.int/gspc/>) и Европейската стратегия за опазване на растенията (ESPC, http://www.plantaeuropa.org/pe-EPCS-what_it_is.htm).

Събирането и съхранението на семена в семенни банки е процедура, широко използвана за *ex situ* опазването на растителните генетични ресурси. Събраните семена могат да бъдат използвани за научни изследвания, реинтродукция в естествените местообитания на видовете за подобряване на възобновителните процеси в популациите на видове с ограничено разпространение и ниска численост и др.

За създаването на прецизен протокол за събиране на семена е необходимо да се познава много добре биологията на целевите видове. Събирането на семена следва да бъде съобразено със семенната продукция на конкретния вид и да бъде осъществено така, че да не се нарушават и затрудняват размножителните и възобновителни процеси в популацията. Неконтролираното събиране на семена и засаждането им в природата може да доведе до неблагоприятни последици, като интродукцията на „чужди” гени в близкоразположени популации на същия вид, което може да влоши локалния генен фонд и да намали жизнеността на популациите.

Целевите видове от проект „Пилотна мрежа от малки защитени територии за опазване на растения от българската флора по модела на растителните микрорезервати” са едни от най-редките и с висока консервационна стойност видове в българската флора, в повечето случаи с единични находища, с ограничена площ и ниска численост на популациите. От съществено значение тук е правилната преценка на семенната продукция и възможното количество семена, което може да бъде събрано и съхранено в семенни банки, така, че това да не се отрази негативно на размножителните и възобновителни процеси в популациите. В този смисъл за всеки вид е представена отделна методика, съобразена с неговата специфика

2. Цел на събирането и съхранението на семена от целевите видове

Основната цел на процедурата по събиране и дългосрочно съхранение на семена в семенни банки е подпомагане на *ex situ* опазването на генетичния фонд от редки и застрашени от изчезване видове от българската флора.

3. Общи правила за събиране на семената

При формулирането на правилата е използван Наръчник за събиране на семена от диви растителни видове за нуждите на ENSCONET (2009).

3.1. Събирането на семена трябва да бъде извършено след издаване на разрешително от МОСВ.

3.2. В общия случай се събират семена от всички известни популации на вида, а когато това не е възможно се избират поне 5 популации, разположени в различни части на ареала на вида. Събраните семена от всяка популация се съхраняват отделно. Ако в популацията има екологични типове е необходимо семената от всеки екотип да се съхраняват поотделно.

В конкретния случай, отнасящ се до целевите видове от проекта, когато популациите на вида са повече от една, е препоръчително семена да бъдат събрани поне от една от тези популации, която, по преценка на експертите е най-представителна и в нея не съществува риск от нарушаване на размножителните и възстановителни процеси.

3.3. Преди събирането на семената да се провери, че те са достатъчно зрели и не са празни. При видовете от сем. *Fabaceae* и сем. *Asteraceae* често семената са увредени от насекоми или са празни и такива семена не следва да се събират.

3.4. Събирането да става от индивиди, по възможност равномерно разпределени в границите на цялата популация.

3.5. В общия случай се препоръчва да се събират семена от 50 до 200 индивида от популация, като се събират поне по 5 семена от индивид (Falk & Holsinger 1991). При много редките видове е възможно да се събират семена от 10 индивида. За целевите видове от проекта това да бъде преценено от експертите според спецификата на видовете.

3.6. Ако броят на индивидите, от които са събрани семена е под 20, семената от всеки индивид се съхраняват в отделни пликове.

3.7. За предотвратяване на риска от увреждане на популацията е препоръчително да не се събират повече от 20% от наличните зрели семена в нея.

3.8. При възможност преди предаване на семената да се тества относителната им влажност и ако е над 50% или ако въздушната влажност е висока да се прибави силикагел в пликовете.

3.9. Преди предаване на семената в семенни банки по възможност да се определи тяхната кълняемост в лабораторни условия, което да бъде отбелязано в съответната методика/документация

4. Съхранение на семената до предаването им в семенни банки

4.1. Събирането на семената да става в платнени или хартиени пликове, добре затворени

4.2. Всяка проба да бъде придружена от ваучер

4.3. Семената да се оставят на проветриво място за просъхване

4.4. Да се съхраняват в хартиени пликове на сухо, сенчесто и проветриво място

5. Придружаваша документация при предаване на семената в семенни банки

Всяка проба се придружава от:

- име на вида на български и латински
- име на семейството на български и латински
- локалитет с географски координати
- дата на събиране и колектор
- количество събрани семена

6. Допълнителни указания към методиката за конкретния вид

В методиката се описват най-важните биологични особености на конкретния растителен вид по параметрите:

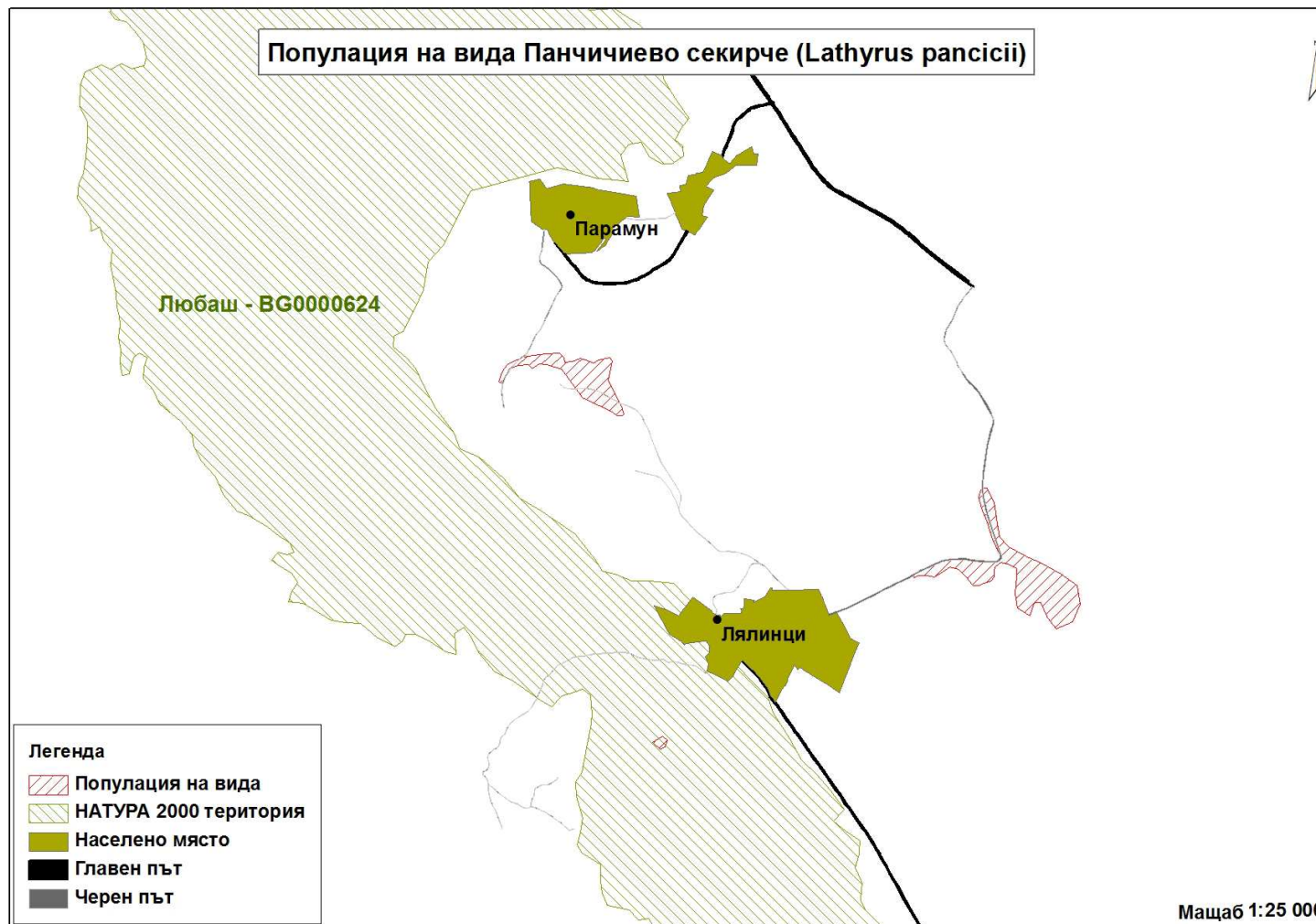
- *Биологичен тип и жизнена форма*
- *Фенологична характеристика*
- *Семенна продукция и кълняемост на семената*
- *Данни за числеността на популацията/популациите*

Методиката включва и информация за:

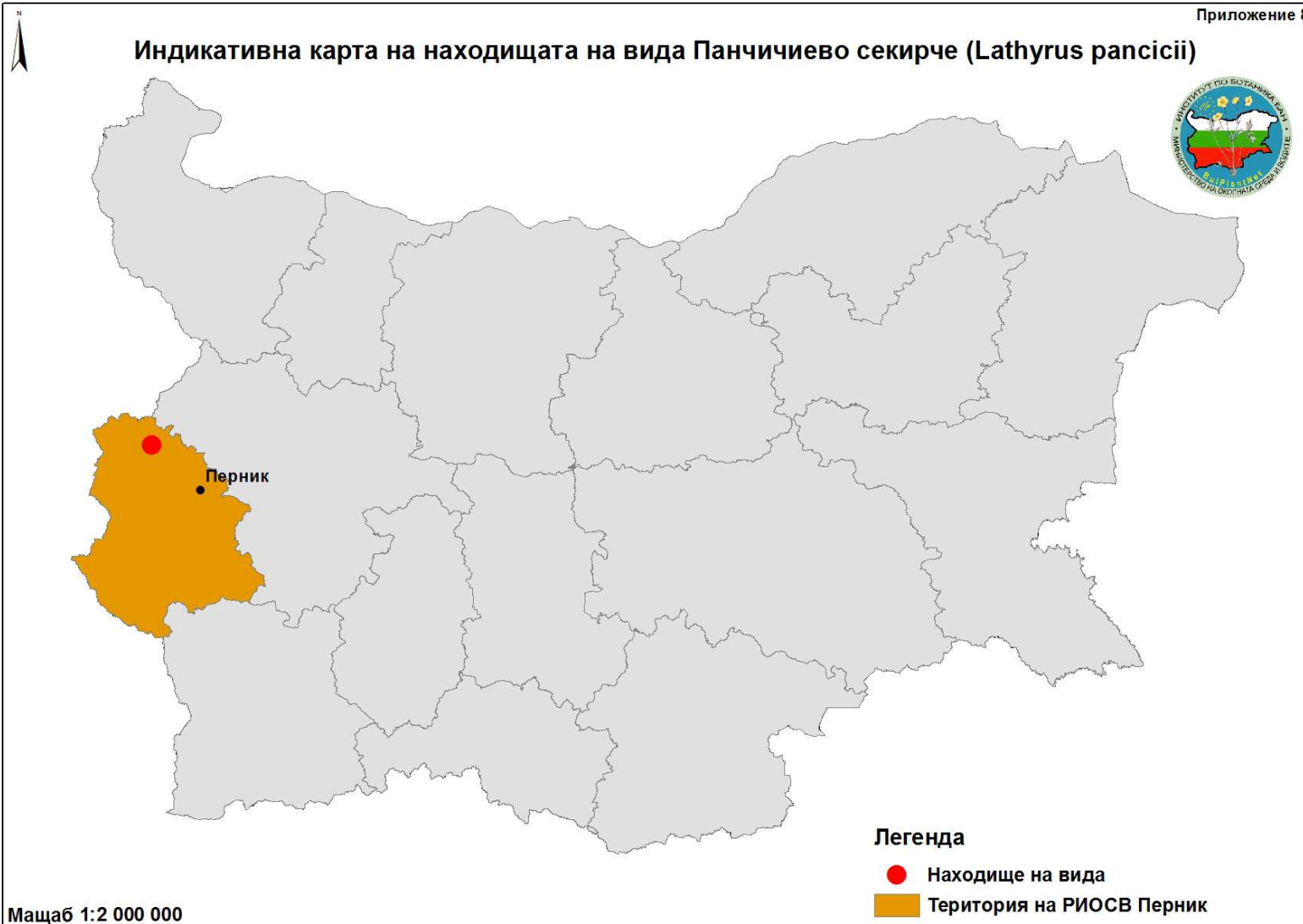
- Място за събиране на семена
- Количество семена, което може да бъде събрано еднократно (ориентировъчно)
- Технология за събиране и съхранение на семената

Протоколът е изготвен от екип на проект „Пилотна мрежа от малки защитени територии за опазване на растения от българската флора по модела на растителните микрорезервати”, финасиран от Програмата на ЕС за околна среда Life+ и МОСВ

Карта на локализацията на популациите на Панчичевото секирче

Индикативна карта на находищата на вида Панчичиево секирче (*Lathyrus panchii*)

МИНИСТЕРСТВО НА ОКОЛНАТА СРЕДА И ВОДИТЕ

ЗАПОВЕД
№.....⁹².....¹⁴⁴.....
София, ...^{22.02}.....2013 г.

На основание чл.39, във връзка с чл.33, ал.1, т.2 от Закона за защитените територии (ЗЗТ), с цел опазване на растителен вид – Панчичево секирче (*Lathyrus pancicii* (Jurišić) Adamović) и неговото местообитание:

1. Обявявам **защитена местност „Лялинци“**, в землището на село Лялинци, община Трън, област Перник, с площ **69,275 дка**.
2. Защитена местност „Лялинци“ включва имоти с № 000132 и № 570050, съгласно Картата на възстановената собственост за землището на село Лялинци, ЕКАТТЕ 44781, община Трън, област Перник, с обща площ **69,275 дка**.
3. В границите на защитената местност се забранява:
 - 3.1. Промяна на предназначението и начина на трайно ползване на земята;
 - 3.2. Търсене, проучване и добив на подземни богатства;
 - 3.3. Строителство, с изключение на дейности свързани с ремонт и реконструкция на съществуващи съоръжения;
 - 3.4. Внасяне на неместни видове;
 - 3.5. Разораване на имотите и изкореняване на растителния вид;
4. След влизане в сила на настоящата заповед, РИОСВ – Перник, да предприеме необходимите действия по отразяване на защитената местност в Картата на възстановената собственост за землището на село Лялинци, ЕКАТТЕ 44781, община Трън, област Перник.
5. Защитената местност да се впише в Държавния регистър на защитените територии при Министерство на околната среда и водите.
6. Нарушителите на тази заповед се наказват съгласно административнонаказателните разпоредби на Закона за защитените територии.
7. На основание чл.43 от ЗЗТ, заповедта да се обнародва в "Държавен вестник".
8. Заповедта може да бъде обжалвана по реда на Административнопроцесуалния кодекс пред Върховния административен съд в едномесечен срок от обнародването ѝ в "Държавен вестник".

МИНИСТЪР:

ИОНА КАРАДЖОВА

Проведени проучвания и реализирани дейности по опазване на вида и местообитанието по време на разработване на плана за действие

- Анализирани и обобщени са наличните в литературата и хербарните колекции информация за разпространението на Панчичевото секирче в България;
- Събрана е информация за природозащитния статус на вида на регионално ниво и в световен мащаб;
- Локализираните са с GPS координати и са проучени находищата в землищата на село Лялинци и село Парамун, Трънско;
- Обобщени са данните от литературата и от собствени проучвания за биологичните особености и екологичните изисквания на вида;
- Определен е видовия състав на съобществата, в които участва вида;
- Събрани са данни за площ, численост, структурата на популациите, плътност, проективно покритие на вида;
- Идентифицирани са заплахите за вида и местообитанията, обусловени от различни фактори;
- Събрани са данни за собственост, предназначение и начин на трайно ползване на земите, в които попадат находищата;
- Разработен е План за дългосрочен мониторинг на популацията при с. Лялинци. Планът е приложим и за мониторинг на популацията в землището на с. Парамун;
- Заложени са контролни площадки в популацията при с. Лялинци и се провежда ежегодно наблюдение за оценка на нейното състояние и тенденции, състоянието на местообитанията, заплахите и пр.; *
- Предприети са мерки за опазване на вида в едно от находищата – внесено е Предложение и е обявена ЗМ в землището на с. Лялинци;
- Проведени са информационни мероприятия по места с природозащитна цел, публикувана е информация в печатни и електронни медии и пр.

* Данните от ежегодния мониторинг са въведени в база данни, разработената по проект Life08NAT/BG279 и ще бъдат включени в базата данни на ИАОС.